

Верхоглядова Н.І.,

д.е.н., професор,

*проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури*

Судакова О.І.,

*к.т.н., доцент, доцент кафедри обліку, економіки
і управління персоналом підприємства,*

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Поляєва Л.О.,

магістр,

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

КОНЦЕПЦІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛОГІСТИЧНОГО ПІДХОДУ ДО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті розглянуто концепцію впровадження логістичного підходу до механізму управління економічною безпекою підприємства. Запропоновано підвищення рівня економічної безпеки на основі застосування логістичного підходу шляхом підвищення загальної організації виробництва, чіткого ув'язування його ланок, підвищення керованості системи, її чутливості до керуючих впливів, створення інтегрованої, ефективно діючої системи регулювання й контролю матеріальних та інформаційних потоків.

Ключові слова: концепція, логістичний підхід, система управління економічною безпекою підприємства, логістична система підприємства, економічна безпека підприємства.

Постановка проблеми. В умовах загострення економічної кризи, що поставила на межу виживання низку підприємств, які ще донедавна вважались успішними та стабільно функціонуючими, питання економічної безпеки набуло особливої актуальності. Підвищення агресивності зовнішнього та частково внутрішнього середовища призвело до виникнення нових загроз і посилення їх впливу на результативність діяльності підприємств. Запобігання негативному впливу комплексу зовнішніх та внутрішніх загроз є можливим шляхом забезпечення своєчасної реакції на них і створення умов для безпечного розвитку через ефективне управління економічною безпекою, що обумовлює необхідність підвищення загальної

організації виробництва, чіткого ув'язування його ланок, підвищення керованості системи, її чутливості до керуючих впливів. Задоволення цих вимог є можливим на основі застосування логістичного підходу до механізму управління економічною безпекою підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні в науковій літературі значна увага приділяється питанню економічної безпеки підприємств. Вагомий внесок у дослідження, пов'язані з проблемами економічної безпеки, зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Н.С. Безугла, О.Р. Бойкевич, Т.Г. Васильців, Г.Б. Веретенникова, О.А. Грунін, С.О. Грунін, Я.А. Жаліло, А.В. Іванов, А.В. Кірієнко, Р.М. Качалов, Г.Б. Клейнер, Г.В. Козаченко, Т.Б. Кузенко, В.А. Ліпкан, В.Я. Пригунов, А.С. Соснін, А.Г. Шаваєв, В.В. Шликов, В.І. Ярочкін, В.М. Ячменьова [1–4].

Дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених показують, що для підприємства важливішим є не уникнення загрози взагалі, а вміння її вчасно та точно передбачити для того, щоб вжити необхідних заходів. Це стосується як підприємств, що перебувають у кризовому стані, так і успішно працюючих підприємств.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак залишилась невирішена проблема, що полягає у застосуванні логістичного підходу до механізму управління економічною безпекою підприємства.

Мета статті полягає в розробці концепції впровадження логістичного підходу до механізму управління економічною безпекою підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління економічною безпекою підприємства є складним, динамічним, інерційним процесом, а отже, вимагає виділення груп стратегічних та тактичних заходів. Підприємство як будь-яка виробнича система обов'язково залучається до взаємин з ринками факторів виробництва через необхідність використання певного набору ресурсів, що спричиняє відповідні витрати. В умовах насиченості ринку закупки, здійснені підприємством, можуть значно вплинути на зростання його прибутку разом з продажем продукції. Водночас витрати, що виникають у сфері постачання та розподілу, також досить великі, а в деяких випадках порівнянні з витратами у виробничій сфері. Саме тому задачею економічної безпеки підприємства є нейтралізація загроз, що виникають у процесі боротьби за обмежений обсяг матеріальних ресурсів у межах життєвого простору підприємства. Задоволення цих вимог є можливим на основі застосування логістичного підходу та впровадження його до механізму управління економічною безпекою підприємства.

Вже в процесі формування логістичної системи виникають умови поліпшення багатьох показників її функціонування, таких як рівень запасів, час проходження матеріалів логістичним ланцюгом, тривалість обслуговування замовлення, якість та рівень сервісу, розміри партії вантажів, рівень використання виробничих потужностей, маневреність, адаптивність, сталість системи. Водночас логістична система в будь-якій практичній реалізації (від процесу переміщення вантажів до процесів руху товарів у ринковому просторі) включає безліч різноманітних елементів. Їхнє функціонування перебуває під впливом різних факторів загроз та пов'язане з певним ризиком, який повинен бути зведений механізмом управління економічною безпекою підприємства до мінімуму або цілком нейтралізований.

В економічній та науковій літературі виділяють два принципові напрями у визначенні

логістики. Один з них пов'язаний з функціональним підходом до руху товарів, тобто управлінням всіма фізичними операціями, які необхідно виконувати під час доставки товару від постачальника до споживача. Інший напрям характеризується ширшим підходом: крім управління операціями руху товару, він включає аналіз ринку постачальників та споживачів, координацію попиту та пропозиції на ринку товарів і послуг, а також здійснює гармонізацію інтересів учасників руху товарів. Застосування другого підходу, в рамках якого є безліч різноманітних трактувань, дає змогу більш обґрунтовано підійти до проблеми формування механізму економічної безпеки підприємства.

Будь-яка логістична система містить безліч різноманітних елементів, функціонування яких перебуває під впливом різних факторів та поєднане з певним ризиком. Одним з основних принципів логістики є надійність як на мікро-, так і на макрологістичних рівнях. Це означає, що загрози безпеки функціонування логістичної системи повинні бути зведені до мінімуму або взагалі нейтралізовані. При цьому досить широке коло проблем підтримки безпеки логістичних систем практично не знайшло відображення в економічній літературі, в якій переважно розглядаються питання управління, планування, оптимізації або узгодження руху матеріальних та інших супутніх їм потоків.

Саме це обумовило необхідність побудови моделі забезпечення безпеки логістичних процесів підприємства та розроблення на її основі процедур нейтралізації загроз з боку контрагентів, що функціонують на ринку.

Таким чином, новизна концепції логістичного підходу до організації механізму економічної безпеки підприємства полягає у всебічному та комплексному вирішенні питань забезпечення безпечного руху матеріальних і супутніх їм потоків у процесі виробництва та споживання. Логістична система охоплює та погоджує процеси виробництва, закупівель та розподілу продукції, а також є основою під час стратегічного планування та прогнозування. Прийняття концепції логістики вимагає комплексного підходу до управління системою каналів, через які надходять на під-

приємство, убувають з нього, а також переміщуються всередині нього всі матеріальні елементи процесів виробництва та розподілу.

Це дає змогу провести аналіз поточних операцій, спрямований на виявлення всіх можливих загроз та втрат, з якими може стикнутися підприємство. Такий аналіз здійснюється шляхом побудови як узагальнених, так і детальних схем, які демонструють всі операції підприємства: від постачання сировини, матеріалів, палива до доставки готової продукції споживачам.

Логістика буде сприяти підвищенню рівня безпеки, сталості та ефективності роботи підприємства за дотримання низки вимог, таких як підтримка зв'язку логістики з корпоративною стратегією; вдосконалення організації руху матеріальних потоків; надходження необхідної інформації та сучасна технологія її оброблення; ефективне управління трудовими ресурсами; налагодження тісного взаємозв'язку з іншими фірмами у сфері вироблення стратегії; облік прибутку від логістики в системі фінансових показників; визначення оптимальних рівнів логістичного обслуговування з метою підвищення рентабельності; ретельна розробка логістичних операцій.

Одним з базових понять логістики є поняття логістичної системи, що характеризується наявністю потокової ознаки та певною системною цілісністю. Така цілісність дає змогу механізму економічної безпеки підприємства за допомогою логістичної системи накладати критерій безпеки на всю виробничо-господарську діяльність підприємства. При цьому всі процеси, що відбуваються на підприємстві та забезпечують достатній рівень безпеки, треба розглядати як логістичні.

Економічний механізм кожного окремо взятого підприємства націлений на те, щоб довести до максимуму різницю в ціні між закупівлями та реалізованою продукцією. Інтегрований же підхід, заснований на використанні логістичних ланцюжків, орієнтований на всіх учасників процесу постачань (послуг).

В цьому аспекті управління безпекою в реальності буде процесом регулювання та

прийняття рішень зі зниження витрат, підвищення продуктивності та якості продукції і послуг в інтегрованому логістичному ланцюжку забезпечення прийняттого рівня сталості («виживаності») системи та її розвитку (у цьому полягає безпека всіх економічних процесів). Застосування критерія безпеки для логістичних процесів дасть змогу не тільки протистояти загрозам середовища, але й досягти стратегічних цілей підприємства, створити ефективний механізм його адаптації до ринкового середовища.

Накладення критерія безпеки на господарські процеси підприємства вимагає відповідного уточнення поняття логістичного менеджменту. Він є синергією основних управлінських функцій (організації, планування, регулювання, координації, контролю, обліку й аналізу) з елементарними та комплексними логістичними функціями для досягнення цілей логістичної системи, головною з яких буде підтримка економічної безпеки. Розгляд же логістичного менеджменту як інструмента управління стосунками персоналу з контрагентами підприємства обумовлює актуальність підвищення кадрової безпеки.

Під час формування механізму економічної безпеки підприємства велике значення має також визначення місця логістичного менеджменту в загальній структурі управління підприємством та сфер взаємодії з іншими сферами менеджменту. Сучасна система управління є композицією організаційної структури управління з функціонально орієнтованими сферами діяльності (фінанси, інвестиції, виробництво, маркетинг та збут, інновації, персонал тощо), об'єднаними стратегічними, тактичними та іншими цілями. Щодо механізму економічної безпеки підприємства здійснення функцій стратегічного (тактичного, оперативного) та логістичного менеджменту має сприяти реалізації місії підприємства, погодженої з маркетинговою та виробничою стратегіями, а також спрямованої на забезпечення сталості роботи.

Особливістю логістичного менеджменту є те, що він як за стратегічними, так і за тактичними (оперативними) цілями та завдан-

нями пов'язаний з усіма функціональними сферами підприємства, що дає змогу виділити інтегруючу функцію безпеки логістичної системи. Інтегруюча роль логістики в процесі забезпечення безпеки розвитку досягається за рахунок її забезпечувальних підсистем, тобто за рахунок інфраструктури. У загальному вигляді під логістичною інфраструктурою розуміється сукупність видів діяльності, за допомогою яких здійснюється та обслуговується процес руху матеріальних і фінансових потоків (процес руху товарів).

Логістична інфраструктура, як і будь-яка інша інфраструктура, підрозділяється на три види, а саме технічну (виробничу), інституціональну та соціальну. Технічна інфраструктура передбачає наявність та функціонування транспорту, шляхів, будинків та споруджень, складів тощо. Інституціональна інфраструктура – це діяльність банків, митниці, органів сертифікації тощо, безпосередньо пов'язана з обслуговуванням процесу руху товарів. Соціальна інфраструктура охоплює персонал, зайнятий у процесі руху потоків. В сучасних умовах інфраструктура відіграє визначальну роль в економіці загалом та логістиці зокрема. Наявність розвинутої інфраструктури – необхідна умова забезпечення безпеки функціонування логістичної системи, тому під час формування механізму економічної безпеки підприємства варто звернути увагу на стан логістичної інфраструктури, параметри якої мають відповідати вимогам безпеки.

Необхідно враховувати, що цілі логістики часто вступають у конфлікт з цілями маркетингу та виробництва, що викликає деструктивні внутрішні протиріччя (*ВІІ*), створюючи додаткові загрози безпеки функціонування логістичної системи. Якщо процеси, що відбуваються всередині суб'єктів господарювання, не описані, тим більше не стандартизовані, то на «стиках» між підрозділами завжди виникають «тертя», що призводить до виникнення явних або ретельно маскованих конфліктів (рис. 1).

Велике значення для створення організаційного механізму забезпечення стабільності матеріальних потоків має узгодження їхнього руху з інформаційним потоком,

оскільки між ними відсутня ізоморфність (тобто однозначна відповідність, синхронність у часі виникнення). Як правило, інформаційний потік або випереджає матеріальний, або відстає від нього. Різноманітні інформаційні потоки, що циркулюють всередині та між елементами логістичної системи, утворюють специфічну логістичну систему, яка може бути визначена як інтерактивна структура, що включає персонал, устаткування та процедури (технології), об'єднані інформаційним потоком, використовуваним логістичним менеджментом для планування, регулювання, контролю, аналізу функціонування логістичної системи та розроблення заходів, спрямованих на забезпечення конкурентних переваг підприємства.

Зростання ролі логістичних інформаційних потоків для підвищення рівня безпеки підприємства обумовлене такими причинами. По-перше, інформація збільшує гнучкість логістичної системи з точки зору на те, де, як і коли можна використовувати ресурси для досягнення конкурентних переваг. По-друге, для споживача інформація про статус замовлення, наявність товару, терміни постачання, відвантажувальні документи є необхідним елементом споживчого логістичного сервісу. По-третє, наявність повної та достовірної інформації дає змогу скоротити потреби в запасах та трудових ресурсах за рахунок зменшення невизначеності рівня попиту. Раціонально побудована логістична система підприємства дасть змогу шляхом вирішення поставлених перед нею задач досягти з найменшими витратами максимальної пристосованості підприємства до ринкової обстановки, що змінюється, забезпечити безпеку, підвищити конкурентоздатність та ефективність роботи підприємства.

Звичайно, логістична система повинна розглядатись як єдине ціле, що реалізує цілі підприємства в усіх своїх ланках: від постачальника до кінцевого споживача. Але водночас для виробничого підприємства більш доцільним є розгляд логістики як деякого інструмента, що інтегрує різні функції, пов'язані з матеріальними потоками. При цьому матеріальний потік розглядається як єдине ціле, інтегруючий фактор, що поєднує

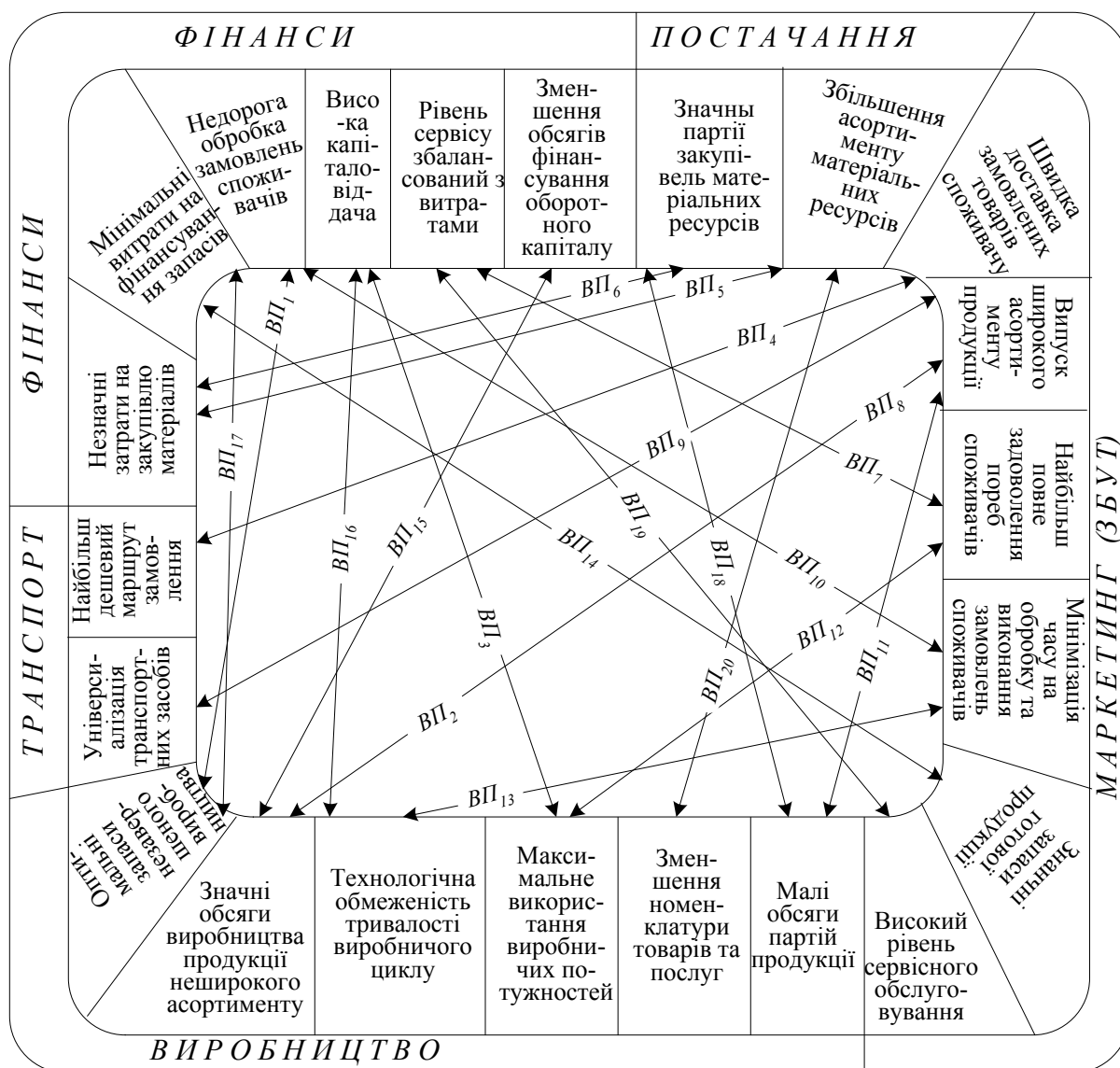

Рис. 1. Внутрішні протиріччя-загрози безпеки логістичної системи

весь життєвий цикл виробу, а не як низка незалежних процесів. Це обумовлює спрямованість логістичної діяльності насамперед на досягнення синергії організаційних одиниць, систем, що використовують різні концепції організації виробництва.

Таким чином, під ризиками (загрозами для економічної безпеки) треба розуміти всю сукупність відмовлення або збоїв, настання яких призводить до виникнення втрат у процесі забезпечення та споживання матеріальних ресурсів. Наведене формулювання підкреслює високий рівень потенційного ризику для всієї логістичної системи, який істотно знижується за рахунок управління матеріальним (товарним) потоком, тобто цілеспрямованого впливу на операції

логістичної системи для підтримки ентропії на мінімально низькому рівні.

Висновки. Результати діяльності підприємства значною мірою визначаються зовнішнім середовищем, а саме підприємство як відкрита система залежить від атмосфери у відносинах постачань ресурсів, енергії, кадрів, а також від споживачів та конкурентів. При цьому виникають два принципові типи загроз, пов'язаних як із самим протіканням процесу виробничо-господарської діяльності та обумовлених взаємин підприємства з постачальниками, споживачами та конкурентами, так і з природною відповідною реакцією контрагентів підприємства на його активні дії. Підвищення рівня економічної безпеки є можливим на основі засто-

сування логістичного підходу шляхом підвищення загальної організації виробництва, чіткого ув'язування його ланок, підвищення керованості системи, її чутливості до керуючих впливів, створення інтегрованої, ефективно діючої системи регулювання й контролю матеріальних та інформаційних потоків.

Література:

1. Кавун С.В. Економічна безпека підприємства: інформаційний аспект: монографія. Харків: ТОВ «Щедра садиба плюс», 2014. 312 с.
2. Судакова О.І., Щеглова О.Ю., Медведовська Т.П., Туз К.В. Методичні основи забезпечення інформаційно-психологічної безпеки персоналу в стратегіях розвитку підприємства. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. № 4 (15). URL: www.easterneurope-ebm.in.ua.
3. Судакова О.І., Щеглова О.Ю., Гасенко О.О. Головна характеристика механізму управління економічною безпекою розвитку підприємства. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент». 2017. № 24. С. 11–14.
4. Шпак Н.О., Пирог О.В. Економічна стабільність суб'єктів господарювання в умовах хаотичного розвитку національної економіки України: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2015. 288 с.

Верхоглядова Н.І., Судакова О.І., Поляєва Л.О. Концепція впровадження логістичного підходу в механізм управління економічної безпекою підприємства

Анотація. В статті розглянуто концепцію впровадження логістичного підходу в механізм управління економічної безпекою пред-

прияття. Предложено повышение уровня экономической безопасности на основе применения логистического подхода путем повышения общей организации производства, четкого согласования звеньев, повышения управляемости системы, ее чувствительности к управляющим воздействиям, создания интегрированной, эффективно действующей системы регулирования и контроля материальных и информационных потоков.

Ключевые слова: концепция, логистический подход, система управления экономической безопасностью предприятия, логистическая система предприятия, экономическая безопасность предприятия.

Verhohlyadova N.I., Sudakova O.I., Polyayeva L.O. Concept of introduction of logistic approach to the mechanism of management of economic safety of the enterprise

Summary. In the article is considered the concept of implementation of the logistic approach to the mechanism of management of economic safety of the enterprise. The proposed enhancement of the level of economic security based on the application of the logistic approach, by improving the overall organization of production, the clear linking of its parts, increased control of the system, its sensitivity to control effects, the creation of an integrated, effective system of regulation and control of material and information flows.

Keywords: concept, logistic approach, management system of economic security of the enterprise, enterprise logistics system, economic safety of the enterprise.